

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗΣ,
ΜΟΥΣΕΙΩΝ & ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΑΣΤΗΛΩΣΗΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ

ΣΤΕΡΕΩΣΗ, ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ & ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ - ΦΑΣΗ Α

ΥΠΟΕΡΓΟ 1

Το Πεισιστράτειο Τείχος - Μέρος Α

Τεκμηρίωση, ιστορικό της ανασκαφής, κατάσταση διατήρησης,
προτάσεις προστασίας και ανάδειξης
και αρχές σχεδιασμού νέων στεγάστρων

Συντάκτες μελέτης

Ελένη-Εύα Τουμπακάρη, Δρ Πολιτικός Μηχ. ΔΑΑΜ

Θεόδωρος Μαρίνης, Πολιτικός Μηχ., M.Sc.

Αγγελική Μάρκου, Αρχιτέκτων Μηχ., M.Sc.

Ειρήνη Μπάρμπα, Αρχιτέκτων Μηχ., M.Sc.

Συνεργάτες μελέτης

Τοπογραφική αποτύπωση – Φωτογραμμετρία

Βασίλειος Μπάκας, Τοπογράφος Μηχ. ΔΕΤΥΜΕΑ

Συμεών Γεσαφίδης, Φωτογράφος ΔΕΤΥΜΕΑ

Ψηφιακή σχεδίαση

Μιχάλης Σιγάλας, Σχεδιαστής ΔΑΑΜ

ΙΟΥΛΙΟΣ 2022

Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αττική 2014-2020»
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Φωτογραφία εξωφύλλου

Η Πεισιστράτεια ωμοπλινθοδομή στις θέσεις H23 - H25 και τα διάσπαρτα μέλη μεταξύ αυτών. Άποψη από ανατολικά, τέλη 19ου αι. (φωτογραφία DAI_014)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	16
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΕΔΙΩΝ.....	16
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	17
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΜΕΛΕΤΕΣ.....	17
1 Εισαγωγή.....	21
1.1 Διοικητικό πλαίσιο μελέτης & έργου	21
1.2 Αντικείμενο της μελέτης και σύνδεση με το Σχέδιο- Πλαίσιο	22
1.3 Περιεχόμενο της μελέτης	24
1.4 Διαθέσιμα στοιχεία	26
2 Αρχαιολογική τεκμηρίωση και χρονολόγιο της ανασκαφικής διερεύνησης και σταδιακής αποκάλυψης του μνημείου	27
2.1 Αρχαιολογική τεκμηρίωση του Πεισιστρατείου Τείχους.....	27
2.1.1 Σύντομο ιστορικό της εξέλιξης των τειχών του Ιερού	27
2.1.2 Ο ανατολικός κλάδος του Πεισιστρατείου Τείχους και η εξέλιξή του	33
2.1.3 Οριοθέτηση και σύντομη περιγραφή της περιοχής μελέτης.....	37
2.2 Το ιστορικό της ανασκαφής.....	41
2.2.1 Χρονολόγιο των ανασκαφών προ του 1882	41
2.2.2 Χρονολόγιο των ανασκαφών κατά τα έτη 1882-1894	49
2.2.3 Χρονολόγιο των ανασκαφών κατά τα έτη 1894-1916	63
2.2.4 Χρονολόγιο των ανασκαφών κατά τα έτη 1917-1945.....	66
2.2.5 Χρονολόγιο των ανασκαφών κατά τα έτη 1950-1964.....	81
2.2.6 Χρονολόγιο των ανασκαφών κατά τα έτη 1980-2018.....	84
2.2.7 Χρονολόγιο των ανασκαφών κατά τα έτη 2018-2021.....	85
3 Κατασκευαστική ανάλυση του μνημείου & τεκμηρίωση της κατάστασης διατήρησής του.....	87
3.1 Περιγραφή του Πεισιστρατείου Τείχους μεταξύ των θέσεων Θ4 & Η27	87
3.1.1 Το λιθολόγημα.....	88
3.1.2 Η ανωδομή: το κυρίως σώμα (ωμοπλινθοδομή).....	92
3.1.2.1 Οι αρχαίες ωμοπλινθοδομές βάσει των καταλοίπων και της βιβλιογραφίας	92
3.1.2.2 Οι ωμοπλινθοδομές του Πεισιστρατείου Τείχους	93
3.1.3 Η ανωδομή: η στέψη / απόληξη και η πρόσβαση στον περίδρομο.....	97
3.1.4 Η τάφος.....	99
3.2 Στέγαστρα για την προστασία των ωμοπλινθοδομών του Πεισιστρατείου Τείχους	100
3.2.1 Οι εργασίες κατά τα έτη 1930-1935	100
3.2.2 Οι εργασίες κατά τα έτη 1968-1970	103
3.2.3 Οι εργασίες κατά τα έτη 1991-1992	105
3.2.4 Αποτίμηση υφιστάμενων στεγαστρων.....	111
3.3 Η κατάσταση διατήρησης του υλικού των ωμοπλινθων και αξιολόγηση της ωμοπλινθοδομής.....	112
3.3.1 Αναγνώριση και ερμηνεία της κατάστασης διατήρησης των ωμοπλινθοδομών του Πεισιστρατείου Τείχους στο τμήμα Θ4-Η25	112

3.3.1.1 Γενικά	112
3.3.1.2 Η ωμοπλινθοδομή στην θέση Η25.....	114
3.3.1.3 Η ωμοπλινθοδομή στην θέση Η23.....	121
3.3.1.4 Σύνοψη των μηχανισμών διάβρωσης στο τμήμα του Πεισιστράτειου Τείχους μεταξύ Η23 και Η25 και η ανάγκη πλευρικής προστασίας	123
3.3.1.5 Η ειδική περίπτωση της ωμοπλινθοδομής στην θέση Θ4.....	125
3.3.1.6 Οι ωμοπλινθοδομές στις θέσεις Η29 και Θ9	131
3.3.2 Περί της φέρουσας ικανότητας των σωζόμενων τμημάτων της Πεισιστράτειας ωμοπλινθοδομής.....	131
3.3.3 Ο μηχανισμός της απώλειας μάζας των ωμοπλινθοδομών λόγω περιβαλλοντικών παραγόντων.....	132
3.3.3.1 Απόπλυση & ροή επιφανειακού υλικού και αποκόλληση αδρανών.....	132
3.3.3.2 Ρηγμάτωση, αποκόλληση και θρυμματισμός επιφανείας.....	133
3.3.4 Χαρτογράφηση των βλαβών	134
3.3.5 Γενικά συμπεράσματα και άξονες επεμβάσεων για την προστασία των ωμοπλινθοδομών του Πεισιστράτειου Τείχους	142
4 Προτάσεις για την προστασία & ανάδειξη του Πεισιστράτειου Τείχους.....	143
4.1 Εξειδίκευση προτάσεων Σχεδίου – Πλαισίου και διατύπωση νέων	143
4.2 Ανακτήσεις για την αποκατάσταση της συνέχειας.....	144
4.3 Απομάκρυνση & τακτοποίηση των διασπάρτων μελών.....	148
4.4 Διαμόρφωση διαδρομών για την προσέγγιση από το αρχαίο επίπεδο κίνησης	152
4.5 Ανάλυση αρχαίων ωμοπλινθών, σχεδιασμός και παραγωγή νέων προκειμένου να χρησιμοποιηθούν στις ανακτήσεις.....	153
4.6 Κατασκευή στεγάστρων για προστασία και ανάδειξη.....	155
4.6.1 Πλαίσιο και συνέργειες για την εκπόνησης της μελέτης.....	155
4.6.2 Κατευθύνσεις σχεδιασμού που δόθηκαν από την ΔΑΑΜ.....	156
4.6.2.1 Οι παράμετροι που ελήφθησαν υπόψιν	156
4.6.2.2 Χάραξη και γενικές διαστάσεις συναρτήσει της ένταξης στον χώρο και της τυπολογίας του μνημείου	156
4.6.2.3 Καθορισμός περιοχών επιτρεπόμενης θεμελίωσης συναρτήσει της αρχαιολογικής προϋπαρξής	158
4.6.2.4 Επιλογή του φορέα για την εξασφάλιση αναστρεψιμότητας & κατασκευασιμότητας	161
4.6.2.5 Μορφή και διαστάσεις της στέγης και η διαχείριση των ομβρίων.....	162
4.6.2.6 Διαστάσεις της πλαγιοκάλυψης για την εξασφάλιση προστασίας από την πλάγια βροχόπτωση, την διατήρηση ευεργετικού μικροκλίματος και την δυνατότητα θέασης.....	163
4.6.2.7 Σύνθεση των κατευθύνσεων και απόδοση μορφής προς επεξεργασία.....	164
4.6.3 Φωτορεαλιστική απεικόνιση της ένταξης των στεγαστρών στον αρχαιολογικό χώρο	167
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	171
5 Παράρτημα Α: κλιματολογικά δεδομένα.....	173
6 Παράρτημα Β: Τεχνική έκθεση για την απομάκρυνση των διασπάρτων από το τμήμα Η23 – Η25	175
6.1 Εισαγωγή.....	175
6.2 Περιγραφή υφιστάμενης κατάστασης.....	176
6.2.1 Μέλη επί του Τείχους.....	176
6.2.2 Μέλη δυτικά του Τείχους.....	179
6.2.3 Θέσεις τακτοποίησης των διασπάρτων μελών.....	179

6.3 Απαιτούμενες εργασίες και διαθέσιμες υποδομές	182
6.3.1 Αντικείμενο της σύμβασης	182
6.3.2 Υποδομές - ξυλοκατασκευές.....	182
6.3.3 Κατακόρυφες και οριζόντιες μετακινήσεις.....	184